НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ІМЕНІ АНДРІЯ МАЛИШКА

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ЕТНОПОЛІТИКИ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Випуск 2

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «СОЦІАЛЬНА ІСТОРІЯ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА НАУКОВОЇ ПРАКТИКИ»

Житомир
Вид. О. О. Євенок
2016

УДК 9(066)
ББК 63я54
І-90

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету української філології та літературної творчості
імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 24 лютого 2016 р.)

Редакційна колегія

Відповідальний редактор: член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор *Віктор Даниленко*

Заступник відповідального редактора: кандидат історичних наук, доцент *Олена Подобєд*

Члени редакційної колегії:
доктор історичних наук, професор *Вікторія Лисак* (Маріуполь),
доктор історичних наук, професор *Іван Романюк* (Вінниця),
кандидат історичних наук, доцент *Сергій Стельникович* (Житомир),
доктор історичних наук, професор *Олександр Потильчак* (Київ),
доктор історичних наук, професор *Віктор Шарпатий* (Київ)

Рецензенти:
член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор *Віктор Колесник*
доктор історичних наук, професор *Василь Марочко*

На обкладинці головний корпус Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Історичні студії / Упорядник Олена Подобєд. – Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2016. – Випуск 2: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Соціальна історія: питання теорії та наукової практики». – 248 с.

До збірки увійшли матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Соціальна історія: питання теорії та наукової практики», що відбулася у Києві 18 листопада 2015 р. і була приурочена 10-річчю кафедри історії та етнополітики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Для науковців, викладачів, студентів й усіх тих, хто цікавиться соціальною історією.

Марчук Олена
Зміни в організації навчально-виховної роботи вчителів як наслідок реформування середньої освіти в Україні в середині XX ст. ……146

Киричевський Петро
Повсякденність монастирського життя в Україні (1950 – 1960-ті рр.): діяльнісна сфера……152

Журавльов Ярослав
Торгівля та побутове обслуговування у зверненнях громадян до ЦК КП України періоду «застою»……160

Бонь Олександр
Жертви соціальної революції: спогади про життя по обидва боки колючого дроту……167

СЕКЦІЯ СТУДЕНТІВ……172
Бацман Роман
Неолітична революція та її історичне значення……173

Комар Марія
Господарська діяльність трипільців на території України……177

Фастовець Юлія
Духовний світ трипільців……180

Коваленко Діана
Побут населення Лісостепової Скіфії……184

Григор'єва Світлана
Опішнянська макітра у побуті українців (друга половина XIX – XX ст.)……188

Мануліна Анастасія
Діяльність Київських вищих жіночих курсів наприкінці XIX ст. ……193

Гасло Тетяна
Гімназійне життя Києва кінця XIX – початку XX ст. ……198

Жуковська Марія
Лялька-мотанка як вид екологічної ляльки ……203

Стоянов Євгеній
Кінематограф як засіб утвердження тоталітарного режиму (на прикладі СРСР та Німеччини) 208

Олександр Бонь

ЖЕРТВИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: СПОГАДИ ПРО ЖИТТЯ ПО ОБИДВА БОКИ КОЛЮЧОГО ДРОТУ

На основі джерел особового походження досліджуються соціальні трансформації у радянських таборах ГУЛАГу. Щоденник охоронця у таборах БАМЛАГу І. Читсякова та спогади в'язня цих таборів українського вченого В. Дубровського показують зміну соціальних параметрів по обидва боки колючого дроту.

Ключові слова: Василь Дубровський, Іван Чистяков, БАМЛАГ, спогади, щоденник, соціальні трансформації.

Соціальні трансформації періоду перших двох десятиліть радянської влади в Україні були глибинними та мали довготривалі наслідки. Більшовицький режим здійснював свідоме і насильницьке соціальне конструювання. Одним і з головних механізмів соціального насилля була система таборів (ГУЛАГ[2]). Оскільки історична наука і соціум звикли бачити табірне життя і його соціальні наслідки очима покараних радянською системою (спогади-свідчення) та мовою документів державних органів (архіви), суттєвою лакуною є відсутність спогадів представників каральної системи. Саме таким унікальним документом є спогади командира низової ланки охорони БАМЛАГу у 1935 – 1936 рр. Івана Чистякова. У той же час маємо про цей табір спогади відомого українського історика Василя Дубровського. Хоча видані короткі згадування в'язнів БАМЛАГу [4], ці спогади найдокладніші. Метою нашої розвідки є вивчення соціальних деформацій, які відбувались по обидва боки колючого дроту у БАМЛАЗі.

Щоденник Івана Петровича Чистякова є унікальним джерелом. І не тільки тому, що система ГУЛАГу не налаштовувала на писання такого виду текстів, а і тому, що записи могли бути потрактовані як речовий доказ. Та і рівень інтелектуальний та моральний охоронців у системі покарань був переважно вкрай низьким. Іван Чистяков пройшов типовий шлях – був репресований під час «великого терору» у 1937 – 1938 роках а згодом загинув на фронті у 1941 році. Василь Дубровський потрапив на БАМЛАГ (на станцію Урульга) у червні 1934 р. Він отримав 5 років таборів за «контреволюційну діяльність» у 1933 р. В.В. Дубровський був відомим освітянином, музеєзнавцем та краєзнавцем. Очолював у 1925 – 1929 рр. Харківську інспектуру охорони пам'яток. В одному вагоні з ним прибули у табір відомі українські історики і мистецтвознавці професори Дмитро Гордеєв, Стефан Таранушенко, Всеволод Зуммер. В. Дубровський пробув на 2 відділі БАМЛАГу до лютого 1936 р. Після цього його перевезли до 8 відділу БАМЛАГу в м. Свободний, де він закінчив ув'язнення. І. Чистякову на час написання щоденника було близько 30 років. Він був учасником громадянської війни, мав вищу технічну освіту, жив і працював у